

İZ BIRAKAN HATIRALAR - 9 -

DARBELER

Giriş

Bizim nesil, çok partili döneme geçildikten sonra, 15 Temmuz darbesine kadar bütün darbe ve muhtıraları yaşadı. İlk darbe 27 Mayıs darbesi idi. Darbe yapanlardan hesap sorulmadığı için pek çok darbe ve muhtıra arka arkaya geldi. 15 Temmuz'a kadar yapılan darbeler de darbeciler âdiline olmasa da bir süre sonra seçime gidecekleri vaadinde bulunuyorlardı.

15 Temmuz darbe teşebbüsü bunların içerisinde en korkunç ve en kanlı olanı idi. Eğer bu darbe girişimi muvaffak olmuş olsaydı artık dönüşü mümkün olmayan bir yola girilmiş olacaktı. 15 Temmuz darbe girişimi dışında diğer darbelerin zemini birkaç yıl içerisinde hazırlanırken, 15 Temmuz darbe girişiminin hazırlığı otuz yıldan fazla sürmüştür. Onun için bu darbe son derece tehlikeli oldu. Etkileri hâlâ devam etmekte olup müsebbiplerinin pek çoğu da elan yakalanamamıştır. Başları dış güçlerin himayesi altındadır.

27 Mayıs Darbesi ve Öncesi

**Dr. Mehmet
Ali UZ**

On iki yıl süren Millî Şefik Döneminden sonra, seçimin kaybedilmesinin ve sonunda DP'nin iktidara gelmesini CHP bir türlü hazmedemedi. DP iktidar olmuştu ama muktedir olamamıştı. Parti yöneticileri devr-i sabık yaratmayacağız düşüncesiyle kadrolara dokunmadı. Zaten eski kadroların yerine yerleştirecek adamları da yoktu. 27 Mayıs öncesinde bugün olduğu gibi büyük bir kutuplaşma başlamıştı. Siyaset âdeta düşmanlık üzerine inşa edilmiş görünüyordu. Altmışlı yıllara doğru önce üniversite öğrencileri sokağa döküldü. Ardından sıkıyönetim geldi. Buna rağmen nümayişler bir türlü önlenemiyordu. Daha doğrusu önlenmek istenilmiyordu. Darbe zemini böyle hazırlanıyordu. Meydanlardan gençler cemselerle toplanıyor birkaç sokak ötede sırtları sıvazlanarak bırakılıveriyorlardı.

Basın tamamen iktidar aleyhine yalan ve iftira ne varsa manşetten veriyor, üniversite gençlerin et makinelerinde kıyılarak ve çimento ile karıştırılarak bina temellerine döküldüğünü yazıyordu.

Halk arasındaki kutuplaşma o kadar şiddetliydi ki, bazı köylerde iki camii olan yerde iktidar ve muhalefete mensup cemaat namazlarını ayrı ayrı yerlerde kılmaya başladılar. Muhalefet, iktidar mensubu olanlara kuyruk adını takmıştı.

Ben darbenin son günlerine doğru Çorlu'da yedek subay idim. O günlerde sık sık Genelkurmaydan eratin üstleri ve dolaplarının aranması emri geliyordu. Herhalde zararlı neşriyat aranılıyordu.

Batarya kumandanları arama yapıyor, eski harflerle ne bulurlarsa muzır neşriyat diye el koyuyorlardı. Taburda benden başka eski harfleri bilen olmadığı için toplanan kitaplar bana getiriliyordu. Bunlar arasında memleketinde Arapça okumaya başlayanların okuduğu Emsile, Bina ve Maksut gibi Arapça kitaplarla dua mecmuaları özellikle de Kur'an-ı Kerim'ler getiriliyordu. Kur'an-ı Kerim'lerin zararlı neşriyat arasında toplanması gerçekten son derece üzücü idi. Bunların içinde çıkan bazı müstehcen resimleri imha ettikten sonra hepsini geri verdiriyordum. İşte darbe böyle geldi. Anayasa, kanunlar, hak-hukuk rafa kaldırılmıştı. Darbecilerin iki dudağı arasından çıkan kanundu.

Darbeye ana muhalefet partisi ve sol büyük destek verdi. Darbe devul ve zurnalarla kutlandı.

İki şeyden çok korkarım. Birisi iktidarla muhalefet arasında her geçen gün şiddetini arttıran kavga, ikincisi de sokak hareketleridir. Genellikle darbe böyle geliyor. İktidar mensupları ve iktidara yakın olanlar her türlü baskı ve hakaret arasında yıllarca yargıldılar. Yargılama sebeplerinin çoğu yalan ve iftiralara dayanıyordu. Yassıada mahkemesi hiç de adil olmayan kararlara imza attı.

Cenab-ı Hak, iktidar mensupla-

rını yargılayan mahkeme başkanı Salim Başol'u şaşırtıp: "Sizi buraya tıkan kuvvet böyle istiyor" deme gafletini göstermişti. Mahkemenin adaleti (!) bu sözlerde gizli idi...

Maalesef hâlâ bu darbeyi savunanlar veya mazur göstermeye çalışanlar var; yazıklar olsun. Ziya Paşa:

Zâlimlere bir gün dedirir Kudret-i Mevlâ Tallâhi lekad âserakallâhu aleynâ(1)

der. Bugün darbeyi yapanlar, iktidarı yargılayanlar hayırlı anılmıyor. Fakat yargılananlar ve asılanlar rahmetle yâd ediliyorlar. Son günlerde eski bir Genelkurmay Başkanı'nun sözleri ve zamanlaması son derece dikkat çekici.

Askerde Darbeden Önce Yaşadığım ve Şahit Olduğum Bazı Olaylar:

Bizim askerlik yıllarımız çok karışık bir dönemdi. Liselerden yedek subaylık kaldırılacakmış şayiaları yüzünden askere müracaat eden çoktu. Müracaatları ikiye bölüp, eğitimi üç ay kıtada, üç ayda okulda yaptılar. Biz önce kıta eğitimine gittik. Benim sınıfım topçu idi. İstanbul'da ilk konaklama yerimiz Kuleli Askerî Lisesi oldu. Bir gece orada kaldık. Ertesi günü de Hadımköy'e intikal ettik. Üç ayım burada geçti.

Ben gençliği kendim gibi zannediyordum. Durum hiç de öyle değilmiş. Beş yüz kişi içerisinde namaz kılan bir tek ben vardım. Başka namaz kılan rastlamadım. Bu yüzden bir hayli sıkıntı çektim. Bu gençliği altı ay sonra birileri tahrik edip hükümete karşı ayaklandırdılar. Üniversite gençliğinin tamamı düzenlenen nümayişlere katıldı. Katılmayan tek fakülte birkaç yüz kişilik öğrencisi bulunan İlahiyat Fakültesi

(1) Yusuf Suresi, 91. ayetten: "Allah'a yemin olsun ki, Allah, seni bize üstün kıldı."

idi. Bir süre sonra da 27 Mayıs darbesi meydana geldi.

Darbeyi yapanlar gençleri kullandılar. Darbe ortamını bunlarla hazırladılar. Kullanılan sadece gençler değildi. Bu sebeple iktidar ve Menderes'e karşı büyük bir düşmanlık oluştu. Biz kıta eğitiminden sonra Polatlı Topçu Yedek Subay Okulu'na gittik. Askerlik hatıralarına okulda yaşadığım bir hatıra ile başlamak isterim.

Mevlâna Oğlancı İdi

Bir akşam bölük yatak hanesinde Mevlâna'dan söz açıldı. Hepsı birden: "Mevlâna oğlancıydı" deyip hakaretler yağdırdılar. Dilimin döndüğü kadar gerçek Mevlâna'yı anlatmaya çalıştıysam da kimseyi hakaretinden vazgeçiremedim.

Okulda öğretmenlerimizden Konyalı ve Kapancılar'dan bir binbaşı hocamız vardı. Bu ailenin Mevlâna soyundan geldiğini duymuştum. Ertesi günü hoca derse gelince onların bu hezeyanını hocaya anlatmak istedim ve: "Hocam akşam arkadaşlar Mevlâna'ya oğlancı dediler ne dersiniz?" deyince hoca: "Oğlancıydı" demesin mi, fena hâlde bozulmuştum. Arkadaşlar zevkten dört köşe, kahkahalarla güldüler. Hoca birkaç saniye durduktan sonra: "Mevlâna bu puştları düzdü de ondan oğlancı olduğunu bilirler!" deyince bu sefer bozulma sırası onlara gelmişti. Patlıcan gibi mosmor oldular. Maalesef Mevlâna düşmanlığı bir kesimde hâlâ devam eder. Bu hatıramı da hiç unutamıyorum. Hoca, Mevlâna düşmanı bu gençlere askerce bir cevap vermişti.

Tarık Güryay

Biz Polatlı Yedek Subay Okulu'nda iken Tarık Güryay da bizim tabur kumandanımız idi. Her gün mesaiden sonra çilingir sofrasını

kurdurur, geç vakitlere kadar içerdi. Tarık Güryay'ın aile hayatı yok muydu onu da bilemiyorum.

Ben kıta hizmetinde iken terhisimize bir ay kala 27 Mayıs 1960 darbesi oldu. Bütün Demokrat Partili siyasilerle bazı kamu görevlilerini Yassıada'da toplayıp burada yargıladılar. Yassıada kumandanlığına da Tarık Güryay getirildi. Sonradan onun adı "Yassıada Gardiyanı" olarak anıldı.

O dönemde Yassıada'da cereyan eden bir olay pek meşhurdur. Meşhur Selçuklu tarihçisi Osman Turan Hoca da o dönemde milletvekili olduğu için Yassıada'da yargılananlardandı.

Yassıada kumandanı sanıkların toplu bulunduğu salona gireceğinde birisi dikkat çeker, kumandan salona ondan sonra girerdi. Bir gün yine böyle dikkat çekilir, Tarık Güryay salona girer. Yalnız bir kişi ayağa kalkmamıştır. O da meşhur Selçuklu tarihçisi Osman Turan Hoca'dır. Osman Hoca'nın yanına giden Tarık Güryay ile aralarında kısa bir tartışma geçer. Tarık Güryay, Osman Hoca'ya ağır hakaretlerde bulunur. Osman Turan Hoca da Tarık Güryay'ın suratına şiddetli bir Osmanlı tokadı aşk eder. Bu tokat günlerdir baskı, sıkıntı ve işkence altında bulunan sanıkların yüreğine nisan yağmuru gibi gelir. Tabii Hoca da içi topuklarına kadar su dolu bir mağarada bir hafta süreyle hapis cezasına çarptırılır.

Tabura İlk Varışım

Birliğim Çorlu'da havaalanında 447. Topçu Taburu idi. Ben buraya kur'amı moral subayı olarak çekmiştim. Sonradan karargâha bağlı kademe kumandanlığı ile kantin subaylığını da verdiler. Daha sonra hastalanan karargâh komutanı binbaşının da görevini üstlendim. Bü-

tün bu görevleri aksatmadan yerine getiriyordum.

İlk tabura vardığım gün bir üsteğmen kapının önünde oturuyordu. Selam verdim, hâl hatır faslından sonra üst teğmen hangi okul mezunu olduğumu sordu. İmam-hatip okulu mezunu olduğumu söyleyince: “Sen de öküz balığın üstünde, dünya da öküzün boynuzunda diyenlerden misin” diye sordu. Ben de: “Evet” deyince adam şok geçirdi. Şaşkınlıktan ağzını açıp bakakaldı. Tabii böyle bir cevap beklemiyordu. Sonra bunun aslının burçlarla ilgili olduğunu cahillerin meselenin aslını kavrayamadıkları için bu tevili uydurduklarını izah ettim. Tabii öküzün boynuzuna yerleştirilen dünya da, öküz kuyruğunu salladıkça deprem olurmuş. Adam izah sonrasında rahatladı. Benim de taburda göreve başlamam böyle oldu.

Menderesin Yedek Subayları

O zamanlar o kadar çok yalan uyduruluyordu ki bunlardan biri de şu idi: Güya o zamanlar Genelkurmay Başkanı Menderes’ten subayların maaşlarına zam yapılmasını isteyince o da, bütçenin müsait olmadığını bu sebeple zam yapılamayacağını ifade etmiş. Sonunda Menderes: “Zam yapmazsak ne yaparsınız?” diye sormuş. Genelkurmay Başkan’ı da: “İstifa ederiz.” demiş. Menderes de: “Edin öyleyse...” deyince Genelkurmay Başkan’ı: “Orduyu nasıl idare edeceksiniz?” diye sorunca Menderes de: “Yedek subaylarla...” diyesiymiş. Bunun için bize Menderes’in yedek subayları diyorlardı.

Yani bir Başbakan’ın böyle bir cevap vermesi ve orduyu yedek subaylarla idare edeceğini söylemesi mümkün mü? Bu iddianın doğru olması mümkün değildir. Zira Genelkurmay Başkanı da yargılanan

siyasiler arasında bulunuyordu.

Bizim taburda kurmay bir tabur kumandan yardımcımız vardı. Kurmay olduğu için taburu bu yönetiyor gibi idi. Zaman zaman sözü yedek subaylara getirir, Tekirdağ’ında terhis olan yedek subayların merasimle elbiselerini yaktıklarını anlatır, âdeta yedek subayların bir vatan haini olduğunu ima etmek isterdi. Düşmanlıklar böyle havada uçuşuyor, bazı muvazzaf subaylarda yedek subay düşmanlığı seziliyordu.

Şu Adamdan Kurtulduk Diyecek Misiniz?

Bir gün tabur kumandan yardımcısı ile odasında çalışıyorduk. Terhisimize de bir-iki ay kadar bir zaman kalmıştı. Kumandan bir ara başını kaldırıp bana:

- Teğmenim terhisiniz yaklaştı, benim için şu adamdan kurtulduk, diyecek misiniz? deyince ben de boş bulunup:

- Evet, diyeceğiz, deyince adamı çıldırdı zannettim.

- Teğmenim ben size ne yaptım; dövdüm mü, sövdüm mü, diye bağırıyordu. Baklayı ağzımdan çıkarma zamanı gelmişti:

- Kumandanım, siz yedek subayları vatan haini yerine koyuyor, merasimde elbiselerini yakan yedek subaylar konusunu sık sık anlatıyor, âdeta yedek subayları vatan hainliği ile itham ediyorsunuz. Ben başkasını bilmem kendi adıma söylüyorum. Ben vatanımı, bayrağımı, devletimi ve ordumu sizden fazla severim. Hiçbir yedek subay vatan haini değildir. Demek ki onların da sizin gibi bir kumandanları varmış da elbiselerini ondan yakmışlar, deyince kumandan sakinleşti. Adam biz terhis oluncaya kadar hiç üzerimize gelmedi. Arkadaşlar da rahatlayıp bana:

- Hay senden Allah razı olsun, demişlerdi.

KONYA'DAN CEPHEYE GİDEN DOKTORLAR

Ahmet
ÇELİK

İstanbul'da haftalık olarak yayımlanan “**Serveti Fünun**” dergisi⁽¹⁾ 19 Şubat 1330/4 Mart 1915 tarihli 1239 no'lu nüshasının kapak sayfasında “**Konyalıların muavaneyle (yardımlarıyla) teşkil olup Konya'dan cephe-i harbe hareket eden Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Hastanesi heyeti**” başlığı ile cepheye gönderilen Konya Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Hastanesi doktorlarının resimlerini yayınlamıştır.

MÜDAFÂ-İ MİLLİYE CEMİYETİ

Dergide bahsedilen doktorların cepheye gönderilmesi ve Konyalıların yardımları meselesine gelince...

Müdafâ-i Milliye Cemiyeti 1913'de İstanbul'da kurulmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyetine bağlı bu derneğin başlıca görevi; **'şartlar ne olursa olsun savaşan orduya destek olmak'**tır.

Osmanlı Sarayı'nın da dikkatini çeken ve desteğini de alan bu dernek, 1914 yılında **Hilâl-i Ahmer (Kızılay)** ve **Donanma Cemiyeti** ile birlikte kamu yararına hizmet eden cemiyet statüsüne kavuşmuştur.

Birinci Dünya Savaşı döneminde Cemiyetin ordu için **iane/yar-**

Konya Valisi Azmi Bey

dım çağrısına yurdun dört bir tarafından hep olumlu cevaplar gelmiştir. Bu bağlamda Konya'dan da ordunun ihtiyaçları için birçok yardım toplanmıştır.

Bu tür çalışmalarda esnasında bazen olumsuz gelişmeler de yaşanmıştır. Mesela Konya'da toplanan yardımlar; Müdafaa-i Milliye ve Hilâl-i Ahmer ve Donanma Cemiyetlerine ve Erzurum'da bir

(1) Serveti Fünun, 1891-1944 tarihleri arasında yayımlanmış fen, magazin, sanat ve edebiyat dergisidir. Yayın hayatında 2464 sayı çıkmıştır. Derginin kurucusu ve sahibi olan Ahmet İhsan'dır. Dergi yeni harflerin kabulüyle Serveti Fünun ve Uyanış adını almıştır.

Resmin altında 1915 yılına ait ve o gün cepheye gönderilen doktorların isimleri de yazılıdır. Bunlar:

“**Vustada** (ortada) Konya Valisi **Azmi Bey Efendi**, sağında **Server Kamil Bey**.

Resimdekiler:

1. Konya Valisi **Azmi Bey** (ortada),
2. Hastane Sertabibi (başhekim) Doktor **Server Kamil Bey (Valinin sağında)**,
3. Operatör **Emin Bey**,

4. Konya Sıhhiye (İl Sağlık) Müdürü **Ali Ağah Bey**,

5. Konya Müdafa-i Milliye Reisi **Mehmet Emin Efendi**,

6. Hastahane Müdürü **Necip Bey**,

7. Kâtip **Niyazi Bey**,

8. Asistanlar: **Cemil Efendi**,

9. **Tevfik Efendi**,

10. **Ahmet Hamdi Efendi**,

11. **Kemal Efendi**,

12. **Halil Fikri Efendi**,

13. **Cemil Efendi**,

14. **Berto Efendi”**

hastahane⁽²⁾ tesisi yani kurulması için harcanacakken, toplanan paralar özellikle Isparta'da Müdafâ-i Milliye'nin hesabına aktarılmıştır. (BOA, DH-İUM, 91/5, Belge No.1.)

KONYA'LILARIN YARDIMLARI

Özellikle ordunun savaştığı cephelelerde gerekli olan hastanele- rin kurulması ve gerekli tıbbi mal- zemenin temininde büyük katkı- larının olduğunu görmekteyiz. Bu çerçevede Konya Vilayeti ve Mü- dafâ-i Milliye Cemiyetlerinin orga- nize ettikleri Erzurum merkezde yapılacak hastane masrafı ve ge- rekli edevat için ihtiyaç duyulan paranın halktan çeşitli yollarla karşılanması için başlatılan çalışmalar dikkate değerdir.

Bu dönemde **Konya Valisi Azmi Bey**'in de büyük katkısıyla ve Konya halkının yardımlarıyla gerçekleştirilecek 100 yataklı Er- zurum Konya Hastanesi için baş- tabip Dr. Server Kamil Bey, hasta- ne müdürü Necip Bey ile birlikte doktor ve operatörlerden oluşan heyet, Konya halkının tezahürat- ları arasında Erzurum'a hareket etmişti. Derginin söz konusu etti-

(2) Bu hastane ile ilgili İstanbul basınında "Erzurum'da Konya Hastahanesi" başlığı ile ilgili çeşitli haberler çıkmıştır. (Bakınız: "Erzurum'da Konya Hastahane- si", Tanin 16 Kanunisanı 1330, No.2194; 24 Kanun- i Sani 1330, No.2202; 9 Şubat 1330, No.2218)

ği ve kapak sayfada duyurduğu ha- ber bundan ibaretti.

VALİ AZMİ BEY VE DÖNEMİNDE KONYA

Selçuk Es Konya Valisi Azmi Bey hakkında şu bilgileri vermek- tedir: "Hüsnü Bey'in Konya Valili- ği'nden ayrılmasından sonra Hicri 1330 Miladi 1914 yılında iktidar- da bulunan İttihat ve Terakki Par- tisi'nin kıymetli taraftar ve idare- cilerinden Emniyet Genel Müdürlüğü vazifesinde bulunmuş olan Azmi Bey vali olarak geldi.

Azmi Bey Konya'da iyi bir ida- reci, çok ciddi, sert amir olarak ta- nınırdı. Konya'da bir yıl kadar vali- lik yaptı. Bu kısa süre içerisinde de en önemli olayları sıra ile kısaca be- lirtmeye çalışalım.

a. Seferberlik

Osmanlı Devleti Almanların teşvikiyle Birinci Dünya Savaşı'na girişmiş, genel seferberlik ilan edilmesiyle Konya Vilayeti sınırları içerisinde tahminen 250 bin ka- dar bir nüfus silahaltına çağrıldı.

Bir tarım kaynağı olan Konya il sınırları içerisinde tarım işleri ta- mamen ihtiyar kadın- erkek ve genç gelinlerle kızların üzerine kaldı. Memleket hissedilir derece- de sıkıntı çekmeye başladı.

b. Burdur ve Isparta Depre- mi

Azmi Bey'in zamanında Kon- ya'ya bağlı bulunan Isparta ve Bur- dur'da meşhur deprem felaketi ile bu illerimizde ve çevrelerinde beş bin vatandaş hayatını kaybetti. Ayrıca yirmi beş bin kadar yurtta- şımızda yaralandı ve evsiz barksız sefalet içerisinde girdi. Talihin garip tesadüfü depremin meydana gel- diği gece Azmi Bey de Isparta'da teftişte bulunuyordu. Verdiği sıkı emir ve tekliflerle, aldığı tedbirler-

le kısa zamanda halkın fazlaca mağdur olmamasına uğraştı. Hatta silahaltında bulunan felaket bölgesine mensup erleri birer ay izinli getirtmeye muvaffak oldu.

c. Almanya'ya Hediye Gönderilen Hal

Azmi Bey zamanında müttefikimiz Almanlar, Mazori bataklığında Ruslara karşı büyük bir zafer kazandılar. Bunun hatırası olarak zafer kahramanı Mareşal Hindenburg'a Konya'da dokunmuş Almanya haritası ve Mazori bataklığını gösterir, kenarında Hinderburg'un resmide işlenmiş halı secadesi gönderilmişti.⁽³⁾ Bu hediyeden çok memnun kalan Mareşal, Azmi Bey'e telgraf çekmişti.

Müşterek düşmana karşı kazanılan zaferden dolayı gösterilen dostluk ve alakaya teşekkür ve memnunluğun Konyalılara bildirmesini validen rica ediyordu.

Azmi Bey Hicri 1331 Miladi 1915 yılında Konya'dan Beyrut Valiliğine tayin edilmek suretiyle ayrıldı. Mareşal Hindenburg'un telgrafını Beyrut'tan Konya Vilayetine göndermişti.

DR. AHMET SERVER KAMİL TOKGÖZ

Doktor Server Kamil Bey, 1297/1881'de İstanbul'da doğdu. Babasının adı Kamil Bey, annesinin adı Aliye Hanım'dır. Tıp tahsilini Askerî Tıbbiye Mektebinde yaptı. Fransa'da Pasteur Müessesinde alanında ihtisas yaptı. İzmir Rüsumat Bakteriyoloğu, Siroz Hastanesi ve Selanik Askerî Has-

Dr. Server Kamil Bey

tanesi Bakteriyoloğu, Tıp Fakültesi Bakteriyoloji şefi, Tıp Fakültesi Kâtib-i Umûmîsi, Umûm Kumandanlık Karargâhı Umûmî Hıfzıssıhha Müşaviri, Eczacı, Dişçi Mektebi Bakteriyoloji ve Hıfzıssıhha Muallimi, **Konya ve Osmanlı Hilâl-i Ahmer Hey'et-i Seferiyesi Başhekimi**, Üçüncü Ordu Sıhhiye Başkanı, Tıp Fakültesi Hıfzıssıhha Ordinaryüs Profesörü, Haydarpaşa Emraz-ı Sariyye Hastanesi ve Heybeli Ada Sanatoryumu Baştabibi, Meclis-i Umûmî Beldiye Azası, Ankara Hıfzıssıhha Müessesesi Birinci Direktörlüğü görevinde bulundu. 28 Şubat 1943'de VII. Dönem CHP Denizli Milletvekili oldu. Evli ve iki çocuk babası olan Server Kamil Bey 22 Kasım 1943'de Ankara'da vefat etti.⁽⁴⁾

Kaynaklar:

Mehmet Önder, "Konya Halıcılığı Üzerine İki Vesika", Anıt, Mart 1964, sy.30, s.12-17.
Serveti Fünun, 19 Şubat 1330/4 Mart 1915/17 Rebiülahir 1333 Perşembe, Sayı: 1239 sayfa: 1.
TBMM ALBÜMÜ (1920-2010), Cilt I (1920-1950), Ankara 2010.

(3) Mimar Muzaffer'in halı atölyesinden dokunan 250x200 ebadındaki bu halı Muzaffer Bey'in de içinde bulunduğu bir heyetle Hindenburg'a iletilmek üzere İstanbul'daki Alman sefaretine teslim edilmişti. Hinderburg, 1925'te Almanya Cumhurbaşkanı seçilmiş ve 1934 yılında da ölmüştür. Bu halının fotoğrafı Selçuk Es tarafından Mehmet Önder'e verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Mehmet Önder, "Konya Halıcılığı Üzerine İki Vesika", Anıt, Mart 1964, sy.30, s.12-17.

(4) TBMM Albümü, c.1 s. 388.

VEFATININ SENE-İ DEVİRİYESİNDE DR. HASAN ÖZÖNDER'E DAİR...

Ali IŞIK

*Kâmil odur ki koya dünyada bir eser
Eseri olmayanın yerinde yeller eser*

Hadimî Ebu Said

Merhum Dr. Hasan Özönder Hoca (17.08.1943-29.12.2019), geç tanıştığımıza hayıflandığım Konya'nın değerlilerinden biridir. Onunla tanışmam doksanlı yılların ortalarında *Yeni Gazete* (günümüzde *Hakimiyet*) ve rahmetli N. Yalçın Dikilitaş (03.04.1944-19.10.2004) ağabey sayesinde. O günlerde o, ellili yaşlardan, fakir de kırklı yaşlardan gün alıyorduk. Tabiatıyla geç bir tanışıklıktı bu.

Yaşadıkları mekâna şeref veren insanlarla ilk karşılaşmamda, sözlüye kalkmış bir talebe tedirginliği yaşamışımıdır. Bu tedirginlik tanışıklıkta belli bir aşama kazanıncaya dek de sürmüştür. Lakin Hasan Hoca'nın nezaket ve samimiyeti, üzerimdeki bu tedirginliğin yükünü fakire çok taşıtmamıştır.

Merhum Özönder Hoca, nazarımda, millî şairimiz merhum Akif'in işaret ettiği ideal genç olan Asım'ın tam bir örneği idi. Aldığı ailevi terbiyenin yanı sıra yaptığı tahsili özümsemesi onu katıksız bir mü'min kılmıştı. Vakurluğunun, nezaketinin, nezahetinin kaynağı tam bir mü'min olduğundan kuşkusuz.

Tatlı bir ses tonuyla Türkçenin hakkını vererek konuşmasına hayran olurdum. Bir dost ortamına dâhil olduğunda hal-hatır faslı çok uzamaz, konuşma mevzuu sade

ilim-kültür-sanat olurdu.

İlim âşığıydı. Çarşıda pazarda elini çantasız, çantasını da kitapsız ve de fotoğraf makinesiz göremezdiniz. İlahiyat tahsili sonrası İslam sanatı sahasında yetkinleşmiş, bu arada doğduğu şehrin tarihine, kültürüne ve Mevlâna'sına hiç bigâne olmamıştı. Zenginlikte belge zarflarıyla fotoğraf arşivi kitaplarıyla yarıştırdı.

Bu şehirde onun tetkikinden geçmemiş bir tarihî yapı, hatta mezarlık kalmamıştır, dense hilaf olmaz. Gençlik dönemlerinde sık sık tekrarladığı bu gezilerinde dikkatini çeken ecdat yadigârlarını mutlaka fotoğraflar, ardından cebinden eksik etmediği -ki bizlere de sürekli tavsiyesidir yanımızda bir defter ve kalem bulundurmak- kalem ve defterini çıkarıp notlar alır.

Kendisi sürekli çalıştığı gibi sizi de teşvikten geri durmazdı. Yolda yolakta nerede karşılaşsak hal-hatırdan sonra mutlaka: "Tezgâhta ne var?" diye sorardı. Verdiğiniz cevap tatminkârsa yüzündeki memnuniyet ifadesi artar, tatmin etmezse de düşerdi tabi. Bugün bir yerlere gelebilmişsek Dr. Hasan Özönder, A. Sefa Odabaşı (1929-2004), Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Dr. Mehmet Ali Uz, Seyit Küçükbezirci (1942-2018) gibi değerlilerimize borçluyuzdur. Bu vesile ile merhumlara Rabbimden rahmet, hayatta olanlara sağlıklı, bereketli ömürler niyaz ediyorum.

Tanıdığım Dr. Hasan Özönder'e dair intiba ve kanaatlerimi asla unu-

tamayacağım bir hatıra ile sonlandırmak istiyorum.

İki bin başlarında bir yaz günü... Hakimiyet gazetesinin yazı işlerinde genç müdür, sevgili M. Ali Köseoğlu ile oturuyoruz. Bir ara kapının zili çalıyor. Basılan otomatığın cırtlak sesinin kesilmesinin üzerinden çok geçmeden merhum Özönder Hoca daha önce hiç tanışmadığım bir hışımla içeri dalıyor.

- Bana namaz kılan değil, kırmızı ışıkta duran şoförler lazım!..

- ?!.

Sevgili Köseoğlu ile buz kesiliyoruz. Merhum Hoca, ama yüzlerimizdeki şaşkınlık ifadesinden ama Allah'ın selamını unutmuş olmanın suçluluğuyla daha önceleri tanık olmadığım öfkesinin sebebini açıklarcasına:

- Kişinin kıldığı namaz kendisine, bana bir faydası yok. Ancak kendisine yanan kırmızı ışıkta benim hakkıma tecavüz ederse vay ki vay!..

Hoca'nın açıklaması, yanı sıra gazete binasının hemen önüne denk gelen ışıklı yaya geçidi, ramak kaldığı faciayı tahmin ettiriyor.

Neden sonra yatışan şaşkınlığımızın ardından neler konuştuğumuzu o gün bu gündür hatırlayamıyorum. O gün sıcağı sıcağına yaptığım zihni muhakemede Hoca'yı sanık mevkiine oturtmuştum ilkin. Lakin her geçen günde namaz kılanların (!) yaşattığı olumsuz/yakışsız vakalar Hoca'nın haklılığını bir bir ortaya koyuyor.

Rabbim, dünya imtihanını başarıyla tamamladığıma kani olduğum Dr. Hasan Özönder Hoca'mı rahmetiyle yarlıgasın.

BAHADDİN PASLI (1941--)

Ercan
ARSLAN

Bahaddin Paslı, 5 Şubat 1941'de babası Paslızade Mehmet Zeki Bey'in görev yaptığı Konya Merkeze bağlı Bulumya Köyünde dünyaya geldi. Daha sonra Seydişehir Değirmenci Mahallesi nüfusuna kaydedildi. Babası Paslı oğullarından Seyit Ali oğlu Osmanzade Hafız Mehmet Zeki Bey'dir. Annesi Karamanlı Memiş Efendi kızı Emine Hanım'dır⁽¹⁾. Mehmet Zeki Bey 1895 yılı Seydişehir Aşağı Mahalle (Değirmenci) doğumludur. I.Dünya savaşı yıllarında askere alınarak (1916) İstanbul'a Sıhhiye Depo Taburuna sevk olundu. Burada sıhhiye (sağlık işleri) eğitimine tabi tutulacak olan seçilmiş elli kişilik bir gurup içerisinde yer aldı. Sıhhiye Depo Taburu Kuman-

danlığı'nın 19 Eylül 1916 tarih 15 nolu vesikası ve İstanbul Polis Müdüriyeti Umumisi'nin 14 Ekim 1916 tarih 94383 nolu seyahat belgesi ile Suriye Vilayeti Muvakkat Sıhhiye Memuru olarak görevlendirildi. Buradan Adana'ya geçti. Kaza ve köylerde vazifesini ifa ederken 21 Aralık 1918'de Fransızlar'ın Adana'yı işgal hadisesi gerçekleşti. Mehmet Zeki Bey aynı zamanda 127. Alay 1.Tabur 1.Bölük silahlı süvari neferi iken 22 Temmuz 1919'da terhis olarak Seydişehir'e döndü. Tekrar silah altına alınan Mehmed Zeki Bey'in bundan sonraki yaşadıklarını el yazısıyla yazdığı ifadelerinden okuyalım: *"Seydişehir Şubesi Askeriyesi'nden Beyşehir kazasına yedinci süvari alayına sevk olundum. Orada da sıhhiye olarak kaldım. Delibaş (Bozkır'da) vakasında bölükçek gittik. Orası bittikten sonra Demirci Mehmet Efe'nin de teskinine giderek oradan da*

(1) Bu yazı Şair Yazar Bahaddin Paslı ile Seydişehir'deki evinde 17.12.2020 tarihinde yaptığımız röportajdan derlenmiştir. Ercan Arslan

Edhem Bey'i teskine giderek onu kaçırdıktan sonra Düzce, Bolu, Hendek, Abazaların teskinine gittik. Ondan sonra Yunan'ı aşarak indim. Gediz Kazasına gittim. Yunanı kaçırdıktan sonra Kırkağaç'ta tezkeremi aldım. Memleketime 1922 geldim. Dört sene askeriyede tebdil-i hava ve mezuniyetle memleketime geldim. Bütün cepheelerde ifayı vazife ettim. Yunan Harbinde iken Sıhhiye memuru vesikalarımı cüzdanım ile harbde kaybettim. Yalnız seyahat varakası mevcuttur" demektedir.

Osmanlı Devleti'nin seferberlik yıllarına ve Milli Mücadeleye bizzat katılmış olan Mehmet Zeki Bey as-

kerlik dönüşü 1925 yılı Ocak ayında evvela Karaman'a sıhhiye memurluğuna atandı. Oradan sırasıyla Gaziantep vilayeti Halfeti kazası(1926), Nizip (1927-29), Mardin (1929),Savur (1930),Midyat, Gaziantep (1930),Kadirli (köyleri olan; Kesim, Sofular, Durmuş sofular, Sarıtaşımanlı, Oruç Bey, Tahta, Karakütük, İlbistanlı, Şabaplı, Değirmenderesi), Urfa (1931),Maraş, Adana(1932) vilayet, kaza ve köylerinde umur-ı hasta bakıcılığı yaparak, kolera ve sarılık ile mücadele ederek, çiçek aşısı tatbik memurluğu vazifelerinde bulundu. Bu vazifelerinde tüm varlığı bir at, bir parka ve deri sıhhiye çantası idi. Görevi sırasında zaman zaman hastalıklara maruz kaldı. Sıhhat ve İçtima-yı Muavenet Müdüriyeti tarafından 25 Temmuz 1932 tarihinde vazifesi nihayete erdirildi. Hayatının kalan kısmında ise Seydişehir'de Değirmenci Camii ve Alaylar Camii imam-hatipliği vazifelerinde bulundu.1968 yılında vefat etti.

Bahaddin Paslı, kendisinden önce dünyaya gelen dokuz çocuğun vefatından sonra onuncu çocuk olarak doğdu. Konu komşu bu küçük bebeğin de kaderi öncekiler gibi olmasın onu Bozkır'ın Bahadlar Köyü Ocağına götürün dediler. Aile bu tavsiyeye uyar ve küçük bebeğe Ba-

hadlar'daki Türbeyi dolaştırırlar. Gereken rüsüm yapılır. Bebeğin ismi bu türbeye atfen Bahaddin konulur. Bahaddin Paslı, Seydişehir Merkez ilkokulunda yedi yaşında ilköğrenimine başladı. Okul numarası 108'di. Öğretmeni Feriha Erkoçak Hanım'dır⁽²⁾. 9 Haziran 1953'te İlkokuldan Pekiyi ile mezun oldu. 1953-54 ders yılında Seydişehir Mahmut Esat Ortaokuluna kaydoldu. Birinci sınıfta şiir yazmaya başlar. Şiirleri Seydişehir Gazetesinde de yayınlanır. Okulunda düzenlenen şiir yarışmasında birinci olur. Okul Müdürü ve aynı zamanda Edebiyat Öğretmeni olan Hilmi Çıngıroğlu kendisine Seyahat Hatıraları isimli imzalı kitabı hediye eder. Bu okuldaki öğretmenleri Abdullah Kasap (Matematik), Hilmi Çıngıroğlu (Edebiyat), Mükerrer Ünal (Fransızca), Mualla Kasap (Tabiat Bilgisi) idi. Mehmet Ali Çalış Bey'in Müdürlüğü zamanında (1957-58 öğretim yılında) mezun oldu. Orta okulda bazı derslerden ikmale kaldığı olurdu. Son sınıfta ortaokul hayatını konu edindiği "Uçurumcular" isimli üç perde-

(2) Sınıf arkadaşı Emin Uğur Erkoçak idi. Beş yıl boyunca ikisi arasında tatlı bir rekabet vardı. İkincilik Bahaddin Paslı'nın olurdu.

lik oyununu yazar ve bu oyun Seydişehir, Bozkır, Beyşehir'de oynanır. Genç nesillere müessir bir ibret derisi niteliğindeki bu piyesi dolayısıyla 11.8.1959 da Seydişehir Gençlerbirliği Spor Kulübü Başkanı Ahmet Erdayandı⁽³⁾ kendisine 50 lira ödül ve takdimname vermiştir.

Öğretmen olmayı hayal eden Bahaddin Paslı Öğretmen Okulları imtihanlarına girmek ister. Formları doldurur fakat teslim etmeye muvaffak olamaz. Daha sonra Devlet Konservatuvar imtihanlarına girmek üzere Ankara'ya gider. Burada kendi şiirini okur, kendi piyesinin bir sahnesini canlandırır. Jüriden alkış alır fakat Konservatuvar sınavlarını kazanamaz.

1959'da Konya Lisesi'ne paralı yatılı kayıt olur. Babası Mehmet Zeki Bey, Seydişehir'deki bir tarlasını satarak onun yurt ücretini yatırır ve kaydını yaptırır. Paslı, Okulun 4-D Sınıfında 1365 numaralı öğrenciydi. Bu arada okulun üst sınıf öğrencilerinden Saim Sakaoğlu⁽⁴⁾ ve arkadaşları tarafından çıkarılan "Özlem" dergisinde şiirleri yayımla-

(3) Bulgaristan Silistre Muhacirlerinden Öğretmen Hüseyin Hilmi Erdayandı'nın oğlu.

(4) Prof. Dr. Saim Sakaoğlu

Sınıf 4-Özel Süreç

Geçen yıl aynı sınıfta kaldım Kaldım

Konya Erkek Sanat Enstitüsü Müdürlüğü

Tasdikname numarası -1190- Ben geç okudum.

Tasdikname tarihi 12-3-1957

Paralı, parasız yatılı veya gündüzlü olduğu 5-6.

Paralı yatılı öğrencinin son verdiği taksit

Mecburi hizmet süresi

Devam ettiği günler Okul: 52 Yıllık: 77

Devam etmediği günler Okul: 38 Yıllık: 21

Hareket notu

Konya ~~Okuluna-Esaslı Olarak~~ Lise 1 sınıfından aldığı

12-9-1957 tarih ve 2104- sayılı Yürürlük ile okulumuzun 4-özel sınıfına

5-X-1957 tarihinde İstanbul kaydedilmiş olan 4-özel sınıf elektirik şubesi

öğrencilerinden fotoğrafı yukarıya yaptırılan 336- numaralı ve Mehmet Kocaoğlu

doğumlu Bahaddin Paslı'nın vaktiyle tahviline

441 sayılı 'de devam edeceğine bildiren yazılı mektup

saatte üzerine 12-3-1957 tarihinde okulumuzdan ayrılmıştır.

Müdür yardımcısı

(Stok No. 45) (İlkokul harcı)

12-10-1957

1957

12-10-1957

nır. Ayrıca rol aldığı çeşitli müsamereler Konya gazetelerinde yer bulur. Konya, Ereğli, Akşehir sahnelerinde oynanır. Bu arada saz çalmayı öğrenerek beste çalışmalarına başlar. Okuldaki ilk Biyoloji dersinde Öğretmen Fehime Birekul (Sıfırcı Fehime) ile şöyle bir hadise yaşanır: "Öğretmen yoklamasını bitirdikten sonra kitabı olanlar el kaldırsınlar der. Altmış öğrenciden altı kişi el kaldırır. Birisi de kendisidir. Diğer öğrencilerin kitabı yoktur. Kitabı olanlar ilk konuyu açsın sessizce bir kez okusunlar der. Bahaddin Paslı konuyu hızlıca okur ve ardına yaslanır. Bir ara hocayla göz göze gelirler. Hoca sen okudun mu? der. Okudum hocam diye cevap verir. Gel bakalım tahtaya, ne okumuşsun görelim der. Hocasının sorduğu Canlı varlıklar ile Cansız Varlıklar arasındaki yedi farkın altısını sayar. Buna rağmen Hocası not defterini açar ve sıfırı verir. Bu olay o gün Bahaddin Paslı'ya Biyoloji kitabını sattırır ve dersi Eylül ikmaline bırakır. Bu dersin bundan sonra ki imtihanlarında boş ka-

ğıt verip çıkar. Okulların kapanmasına iki ay kala son yazılıyı olurlar. Bu yazılıda boş kağıdı kabul etmeyen Fehime Hanım, onu ikaz ederek yerine oturup cevap yazmasını ister. Bunun üzerine Bahaddin Paslı, kan dolaşımını anlatır ve şemasını çizer. Sorusuna cevaben yazılı kağıdının üzerine bir kalp çizer ve ondan da bir ok geçirir, kağıdı teslim eder. Bu hadise okul idaresince bayan bir hocaya ilan-ı aşk olarak yorumlanır ve yurttan atılmasına sebep olur. Bahaddin Paslı kalan sürede otel katipliği, lokanta garsonluğu yaparak seneyi tamamlar. 12.09.1957 'de Konya Lisesi'nden ayrılır. Kayalı parkın karşısındaki Sanat Okulu 4-Özel Elektrik bölümüne 05.10.1957'de 386 numara ile kayıt olur. Babası tarla satarak onu bu sefer de Maarif Yurduna yerleştirir. Bu okulda sadece yarım dönem eğitim görür. Yılbaşı gecesi yurttan kaçarak arkadaşlarıyla alkol alır eğlenirler. Geç saatte yurda dönerler. Nöbetçi öğretmen Hikmet Bey (Tek kıрма) onu yakalar ve dok-

tordan aldırıldığı raporla onun yurttan atılmasına sebep olur. Paslı, kalan yarım dönemi de Konya'da çeşitli işlerde çalışarak tamamlar devamsızlıktan sınıfta kalır. 12.03.1959 tarihinde aldığı Tasdikname ile Seydişehir'e döner. Böylece tahsil hayatı sona erer. Askerliğine kadar önce Ortakaraören Kasabası ilkokulunda ve Derebucak köyü ilkokulunda iki yıl vekil öğretmenlik yapar.

Şair Bahaddin Paslı 1961 yılında Seydişehirli Ayşe Demirel Hanımefendiyle evlendi. Altı ay sonra asker olur. 1961-1963 yılları arasında önce İzmir-Bornova'da özel topçu olarak, sonra Erzurum Kars kapı Honesjon Roket Taburunda şoför onbaşı olarak vatani görevini tamamladı. TRT Koro Şefi Erdoğan Tozoğlu tarafından iki ayrı makamda sözleri bestelenen "Muştulu bir Mektup" şiirini Erzurum'da, oğlu Can'ın müjdesini alması üzerine yazmıştır.

Muştulu Bir Mektup

Muştulu bir mektup aldım sıladan
"Nasılsın sevgili yâr?" diye yazmış
"Yetmez mi ? hasretin kalksın aradan
Gel gayrı gel beni sar!" diye yazmış!

"Araya şu karlı dağlar gireli
Pek sıcak esiyor hasretin yeli

Vallahi sen burdan gittin gideli
Dünyalar başıma dar!" diye yazmış!

"Aylar var kirmanda zaman erittim
Hasreti eğirdim, yumaklar ettim.
El bayram etti; ben boynumu büktüm
Yokluğun ah ile zar" diye yazmış!

"Yüreğim kan ağlar, gözüm yaş döker
Hasretin zehiri, gönlüme çöker.
Gel de bir nazlımı gör neler çeker
Yüreğim bir tutam kor!" diye yazmış!

"Ayrıyım, anadan babadan yârdan
Yoksun ya usandım ben bu diyardan.
Gözyaşım kâğıda boşandı birden
Halimi onlardan sor!" diye yazmış!

"Yuvamız seninle mahz-ı cennetmiş
Nefesin kimyamız sesin rahmetmiş
Gölgen bile bize büyük, nimetmiş
Sensizlik ölümden zor!" diye yazmış!

PASLI der: "-Askerde olmasam eğer
Fırar işten bile değilmiş meğer.

Bir müjde aldım ki, cihanı değer:
“Yakında yolcumuz var! diye yazmış!
Bahaddin Paslı- Erzurum 1962

Askerden geldikten sonra Seydişehir PTT Müdürlüğü'nde Santral Operatörlüğü görevine başladı. “Manyetolu Telefonlar ve Kullanılışı ve Seydişehir Rehberi” adlı eserini burada yazdı. Yedi yıl çalışıp ayrıldı. 1970’te arkadaşları Mehmet Ulaşan ve Mustafa Ergun’un kurduğu Küpe Matbaasına ve Küpe Gazetesine ortak oldu. Bir süre sonra da matbaa ve gazeteyi eşi Ayşe Paslı devraldı. 1973’e kadar Küpe Gazetesini çıkardı. 1973ten sonra iki yıl kadar arkadaşı Yılmaz Kamalı ile Alüminyum Kent Gazetesini çıkardılar. Bahaddin Paslı, memleket sorunlarına çözüm üretmek maksadıyla siyaset ile de yakından ilgilendi. 1989 yerel seçimlerinde Refah Partisi Seydişehir Belediye Başkan adaylığı oldu.

Ortaokul yıllarından beri şiir ve oyun yazmaya hiç ara vermedi. Bu esnada Türk Halk Müziği ve folkloru ile yakından ilgilendi. Birkaç deneme dışında şiirlerini genellikle hece vezninde yazdı. Şiirlerinde Aşk, Kahramanlık, Taşlama, Halk Ağzı, Din, Tasavvuf, Vatan Sevgisi, Türk Kültürü, Mizah konularını yoğun olarak işledi. Öte yandan Seydişehir Gazetelerinde de köşe yazarlığına devam etti.

Şiirlerinde “PASLI”, köşe yazılarında “Abd-i Aciz” mahlaslarını kullanan Bahaddin Paslı, en çok Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek ve Abdürrahim Karakoç’tan etkilendi. Seydişehir’de Aşık Mehmet Kıl ve Cemal Oğuz Öcal’dan sonra Halk Şiirini ve Aşık tarzını sürdüren yegane isim olarak öne çıkmıştır. Konya Ansiklopedisi Cilt 7 de kendisi ile ilgili bir bahis mevcuttur. Bahaddin Paslı’nın iki erkek evladı vardır. Can Paslı (d.1963-Öğretmen), Cem Paslı (d.1964-Emekli İcra Müdürü)

Bahaddin Paslı’nın Basılmış

Eserleri: Manyetolu Telefonlar ve Kullanılışı 1970, Şiirlerim -1971, Hacı Memiş Efendi Belgeseli (Sey Tv), Şiir Şiir Seydişehir ve Seydişehirliiler- 1992, Seydişehir Destanı -1997, Heyyy Gidi Gençlik Heyyy-2006, Mani Mani Aşk Ummanı-2017, Medine-i Sani Seydişehir Güzellemesi -2019 (Üç kitap-Sen Neymişsin Be Seydişehir-Seydişehir Güzellemesi- Seyyid Harun Veli Alevi Dedesi mi ?), Senaryolarım I-2019, Şarkı ve Türkülerim- 2020, Eşşegin Üstünde İstida Yazanlar-2020

Baskıda olan Eseri: Haşa Ahır Değil Cennet, **Basılacak olan Eserleri:** Güfteler Demeti (10 Cilt), Seydişehir Ağzı (8 Cilt), Senaryolarım II, Paslının Dağarcığı, Tekne Senit Sıyrıntısı.